

Advies van de Brusselse Raad voor Dierenwelzijn (11/10/2024)

over de populatie-uitbreiding en het welzijn van vossen in de stad

Probleemstelling

In het BHG is de vos (*Vulpes vulpes*) (net als alle inheemse Europese zoogdieren¹) een strikt beschermde diersoort. Net zoals dit de laatste 15 jaar in heel wat andere grote Europese steden gebeurde, zijn vossen vanuit het omliggende Vlaamse platteland steeds meer in het Brusselse stedelijke gebied gaan leven. Dit valt te verklaren door hun opportunistische levenswijze, waardoor ze hun gedrag gemakkelijk aanpassen aan verschillende leefomgevingen.

Vossen worden dus steeds vaker waargenomen op plaatsen en tijdstippen waar ook mensen aanwezig zijn. Sommige mensen zijn wantrouwig en/of ondervinden ongemakken, vaak bestempeld als “overlast”. Vanwege de indruk dat hierin een stijgende lijn zat, gaven De Nationale Raad voor Dierenbescherming en Help Animals in 2018 al aan bezorgd te zijn dat er (op een illegale manier of, indien de beschermde status zou wouden opheffen, op een legale manier) zou worden overgegaan tot bestrijding met negatieve impact op het welzijn van de dieren. Ze vroegen om alternatieven te onderzoeken, waaronder specifiek een sterilisatieprogramma of het creëren van ruimtes waar vossen afgescheiden van mensen zouden kunnen leven.

Aanpak door de Raad

Het Departement Biodiversiteit van Leefmilieu Brussel (bevoegd voor het beheer van wilde dieren in het BHG) stelde zijn uitgebreide kennis (overzichtelijk samengevat in een online infofiche²) over dit onderwerp ter beschikking van de Raad. De hoofdpunten werden gebundeld met informatie over het aantal en de inhoud van klachten over vossen bij Leefmilieu Brussel en een literatuurstudie van het Departement Dierenwelzijn naar anticonceptie als beheerstrategie. In een eerste vergadering van de Raad hierover (in 2018), werd er geconcludeerd dat er eerst bijkomend onderzoek nodig was naar de verschillende (mogelijk meer genuanceerde) meningen over het samenleven met vossen bij de bredere bevolking van het BHG. De Raad vroeg dus naar een goed uitgevoerde bevraging van een representatieve steekproef van alle Brusselaars.

Deze bevraging werd in 2021 geïntegreerd in een bredere bevraging “Samenleven met dieren in de stad” binnen het AWI-BRU project³, uitgevoerd door een samenwerking van de UGent en UNamur in opdracht van het Departement Dierenwelzijn. Een van de andere doelen van dit project was het dichterbij elkaar brengen en informeren van gemeentebesturen en politiezones rond thema's over en rakend aan dierenwelzijn, inclusief bij vossen. Over dit onderwerp vond er begin 2024 dan ook een infosessie “Goede praktijken gemeentelijk vossenbeleid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest” plaats, waarvan de resultaten op 24/05/2024 naar de Raad werden teruggekoppeld.

¹ Uitgezonderd ratten, huismuizen, landbouwhuisdieren en gezelschapshuisdieren

² https://document.environnement.brussels/opac_css/elecfile/Infofiche%20Vos%20Part%20NL

³ https://leefmilieu.brussels/sites/default/files/user_files/doc_20220411_awi_bru_fase1_eindrapport.pdf

Inventarisatie van vragen en klachten en resultaten van de bevraging

Uit de informatie bekomen bij de gemeentebesturen zowel als het Departement Biodiversiteit, blijkt dat de meeste vragen en klachten i.v.m. stadsvossen afkomstig zijn uit de zuidoostelijke gemeenten, grenzend aan het Zoniënwoud en Ter Kamerenbos.

Uit de vragen die het Departement Biodiversiteit ontvangt, blijkt dat er bij een deel van de bevolking bezorgdheid of angst bestaat voor eventuele agressie (naar mensen en/of huisdieren) of verspreiding van ziekten (alveolaire echinococcose, veroorzaakt door de vossenlintworm, en hondsdoelheid). Een groot deel van deze angsten vallen vrij eenvoudig weg te nemen door sensibilisering i.v.m. preventie van (het reeds beperkte risico op) ziekteoverdracht en het ontstaan van opdringerig gedrag dat mogelijk tot agressie zou kunnen leiden. Dit zijn zaken die nu reeds aan bod komen in bovenvermelde infofiche, die ook gebruikt wordt als basis voor telefoongesprekken om bezorgde burgers of mensen met klachten gerust te stellen. Wat betreft de Brusselaars die bij het Departement Biodiversiteit klagen over overlast, leek het gevoel van ongenoegen bij een toenemend deel van hen (alleszins tussen 2017 en 2020) steeds duidelijker merkbaar te worden, met tijdens de piekperiode (voortplantingsperiode : mei, juni) soms tot 3 telefoongesprekken per dag. De klachten betreffen: vossenuitwerpselen in de tuin en op het terras, vossen die vuilniszakken openscheuren en het afval verspreiden, schreeuwen ('s nachts), hinderlijk gelegen vossenburchten, platgelopen planten, kapotgebeten tuinslangen, ... maar nooit aanvallen van vossen.

Uit de bevraging van de bredere Brusselse bevolking [912 bruikbare cases (incl. demografische gegevens), 0,1% van de totale Brussels bevolking, vooral vrouwen, overwegend middenklasse, goede leeftijdsverdeling] kwam echter een meer genuanceerd beeld naar voren dan het beeld gebaseerd op oproepen en klachten.

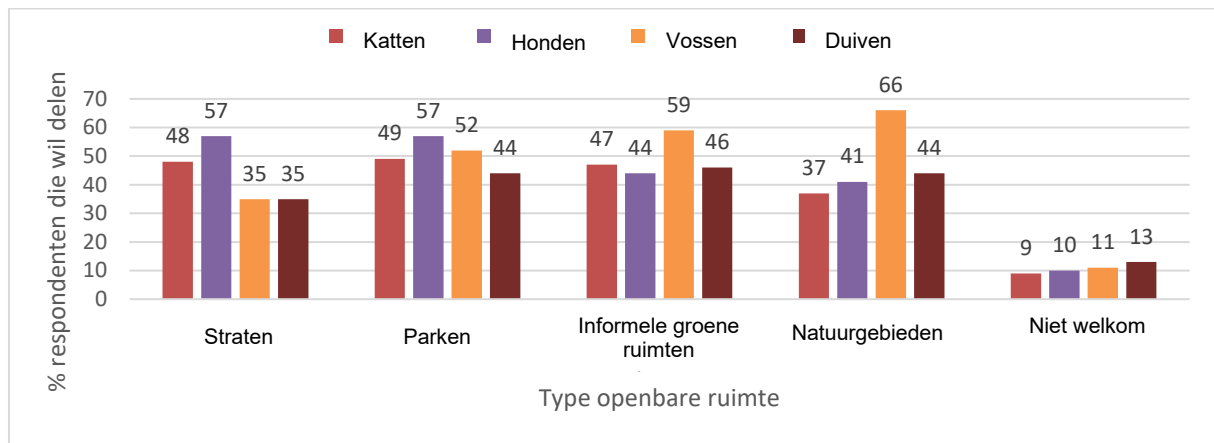
Slechts 10% van de bevroegden vond dat er te veel vossen aanwezig waren in hun gemeente en 75% van de bevroegden vond dat vossen het recht hebben om daar te leven. Deze vragen werden ook gesteld voor o.a. zwervkatten en duiven, die echter minder "populair" bevonden werden (zie tabel 1).

Tabel 1: Percentage van respondenten die aangeven het eens of oneens te zijn met drie uitspraken i.v.m. huiskatten, koloniekatten*, zwervkatten, honden, vossen en duiven in hun gemeente (n=912).

Bent u het eens met volgende uitspraken?						
	Deze dieren hebben het recht om in mijn gemeente te leven		Er zijn te veel van deze dieren in mijn gemeente		Er zijn niet genoeg van deze dieren in mijn gemeente	
	Niet akkoord	Akkoord	Niet akkoord	Akkoord	Niet akkoord	Akkoord
Huiskatten	17.5%	81.5%	91.9%	8.1%	96.6%	3.4%
Koloniekatten	29.5%	70.5%	92.9%	7.1%	93.9%	6.1%
Zwervkatten	41.6%	58.4%	82.3%	17.7%	97%	3%
Honden	21.4%	79.6%	88.9%	11.1%	95.2%	4.8%
Vossen	25.2%	74.8%	90.4%	9.6%	82.6%	17.4%
Duiven	38.3%	61.7%	60.8%	39.2%	98%	2%

Wanneer ze gevraagd werden welke openbare ruimten ze al dan niet willen delen met vossen, wou 35% van de respondenten dit wel doen voor straten, 52% voor parken, 60% voor informele groene ruimten en 66% voor natuurgebieden. Ook deze vragen werden eveneens gesteld voor duiven, die opnieuw minder “populair” bevonden werden (zie grafiek 1).

Grafiek 1: Percentage van respondenten die bereid zijn om straten, parken, informele groene ruimten en natuurgebieden te delen met de genoemde dieren en percentage van respondenten die aangeven dat ze niet welkom zijn (n=912).

De meest genoemde voordelen die men zag in de aanwezigheid van vossen waren knaagdierbestrijding, het gevoel dat vossen prettig zijn om naar te kijken en dat ze een band scheppen met de natuur. De meest genoemde nadelen die men zag, waren de mogelijke fysieke bedreiging voor huisdieren (eerder dan mensen) en de ziekten die ze zouden kunnen overbrengen op huisdieren (eerder dan mensen).

Waarom anticonceptie en verplaatsing niet nuttig zijn om overlast te beperken, en mogelijk zelfs schadelijk

Hoewel er momenteel nog geen **anticonceptiemiddelen** voor vossen op de markt zijn, is er toch al veel onderzoek gedaan naar de ontwikkeling ervan^{4,5}. Wat betreft hormonale middelen, is er in de wetenschappelijke wereld veel discussie vanwege de mogelijke langetermijneffecten op dierenwelzijn (vb. abscessen of ontstekingen, uteriene en ovariële pathologie, lichaamsgewicht, gedrag, ...) en het milieu⁶. Wat betreft immunocontraceptie, is er een fundamenteel probleem bij orale toediening, namelijk de werking die vaak van korte duur is, waardoor er meestal meerdere toepassingen nodig zijn⁶. Daardoor valt te verwachten dat de kosten erg hoog zouden zijn. Bovendien geldt voor beide categorieën van middelen dat ze zelden soortspecifiek zijn en dat er dus **ongewenste** opname en **effecten** kunnen optreden bij **andere diersoorten** dan vossen. Maar nog **belangrijker** is het feit dat een vermindering van de voorplanting zeker niet noodzakelijk leidt tot een vermindering in de populatiedichtheid of de overlast. Het is immers **waarschijnlijk** dat er overmatige **compensatie-effecten** zullen optreden: meer geboortes bij de overblijvende vruchtbare vrouwtjes, verminderde sterfte, verminderde dispersie en verhoogde immigratie⁴.

⁴ Saunders, G., & McLeod, L. (2007). Improving fox management strategies in Australia. Canberra: Bureau of Rural Sciences.

⁵ Strive, T., Hardy, C. M., & Reubel, G. H. (2007). Prospects for immunocontraception in the European red fox (*Vulpes vulpes*). Wildlife Research, 34(7), 523-529.

⁶ Massei, G., & Cowan, D. (2014). Fertility control to mitigate human-wildlife conflicts: a review. Wildlife Research, 41(1), 1-21.

Verplaatsen van vossen kan **voor het dier** zelf **stress** en zelfs sterfte veroorzaken, kan bijdragen aan de verspreiding van ziekten en zal - net zoals doden en onvruchtbaar maken - door **compensatie-effecten** geen duurzaam effect hebben op de populatiedichtheid of de overlast. Wanneer er een dier verdwijnt uit een vossengemeenschap, wordt het volgende jaar niet alleen het aantal voortplantende vrouwtjes hoger, maar stijgt ook het aantal jongen per worp volgens het draagvlak van de omgeving. Dit leidt tot een verjonging van de populatie, en meer rondzwervende "eenzaten" op zoek naar een nieuw territorium. Op termijn zullen dus alle territoria bezet blijven. Bovendien gebeurt deze territoriumdrang niet zonder de nodige krachtmetingen (gevechten, 'huilen' of 'blaffen'), wat als bijkomende hinder kan worden ervaren door omwonenden.

Wel nuttig en wenselijk: (a) voedselaanbod (actief en passief) beperken

Om een verdere toename van de densiteit aan vossen en echte overlast te voorkomen, is het meest aangewezen om hun territoria groot te houden. De beste manier om dit te doen, is door het voedselaanbod in deze gebieden zo veel mogelijk te beperken.

Ten eerste moet men zorgen voor een gepast beheer van afval en andere mogelijke voedselbronnen (voer van huisdieren, afgevalen fruit, opengescheurde vuilniszakken of openstaande vuilbakken, slecht beheerde composthopen, onbeveiligde kippenrennen, ...). **Huisvuilophaling in gesloten, harde plastic bakken/containers** is in de meeste Brusselse gemeenten momenteel enkel van toepassing voor flatgebouwen (georganiseerd door Net Brussel, gewestelijke overheidsdienst voor openbare netheid en afvalbeheer). Slechts in één gemeente (Sint-Lambrechts-Woluwe) is dit **verplicht** en van toepassing op **alle woningen** (tenzij ze te klein zijn om een harde vuilnisbak te plaatsen)⁷. Een verdere **uitbreiding van deze maatregel** valt te bespreken tussen gemeentebesturen en Net Brussel.

Ten tweede is het erg belangrijk om vossen nooit actief te voederen. Ze worden hierdoor talrijk, afhankelijk, minder gemotiveerd om te foerageren en mogelijk opdringerig. Ook het proberen lokken of aaien van vossen moet ontmoedigd worden, omdat dit opdringerig gedrag in de hand kan werken (doordat de dieren te vertrouwd geraken met mensen). In praktijk blijken hardnekkige voederaars echter moeilijk aan te pakken. Affectieve aspecten (vb. motivatie vanuit menselijke eenzaamheid) spelen hierin een grote rol, zeker in het geval van niet-schuwe vossenwelpen. Ook levensbeschouwing of religie speelt een rol, want het geven van voedsel aan dieren heeft volgens bepaalde levensbeschouwingen de voorkeur boven weggooien of composteren. Het bieden van alternatieven (of informeren hierover) is belangrijk bij de aanpak van deze problemen.

Een wettelijk verbod op het voederen geldt momenteel enkel in openbare groene ruimten (krachtens art. 13, punt 11, van het parkreglement⁸ en krachtens art. 100, punt 3, van het algemeen politiereglement⁹, van toepassing op alle wilde dieren). De Raad is van mening dat **er bijkomend nood is aan een verbod op het voederen van specifiek vossen op privéterrein**. Dit totaalverbod moet enkel gelden voor de vos, niet voor andere dieren (vb. gecontroleerd voederen van tuinvogels/kleine zangvogels in de winter moet mogelijk blijven).

⁷ <https://www.bruzz.be/samenleving/sint-lambrechts-woluwe-verplicht-harde-vuilnisbakken-2023-12-26>

⁸ https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/article_body.pl?language=nl&caller=summary&pub_date=14-07-11&numac=2014031502

⁹ <https://www.brussel.be/algemeen-politiereglement#hoofdstuk5>

Wel nuttig en wenselijk: (b) versterken van de sensibilisering m.b.t. goed samenleven

Los van dit wettelijk verbod op voederen van vossen blijft **doorgedreven en gerichte sensibilisering** eveneens hard nodig, waarbij men het moet hebben over de nadelige effecten op zowel de gezondheid van de dieren (in het geval van onaangepast voedsel, of te veel voedsel) als het opdringerig gedrag dat men hierdoor kan veroorzaken. Ook m.b.t. andere aspecten van goed samenleven met vossen blijft informatieverbreiding erg belangrijk, ook al geeft bovengenoemde bevraging aan dat een groot deel van de Brusselaars nu al positief staat tegenover de aanwezigheid van vossen. Daarnaast moet men ook blijven inzetten op monitoring van mogelijke ziekten bij vossen (net als voor andere wilde dieren uitgevoerd door Leefmilieu Brussel¹⁰), zelfs al heeft dit tot hertoe geruststellende informatie opgeleverd¹¹.

Zoals dit nu al in een aantal gemeenten het geval is (zo blijkt uit de bevestigingen en uitwisselingen binnen het AWI-BRU project), hebben de **gemeentebesturen**, naast en in **samenwerking** met **Leefmilieu Brussel**, een erg **belangrijke, proactieve rol** te spelen bij sensibilisering. Dit is niet enkel nuttig of nodig in gemeenten waar er veel vragen leven of klachten zijn, maar ook in andere gemeenten, vanuit preventief oogpunt. Ook bij het voortzetten van de **monitoring** van de populatiedichtheid en de klachten is blijvende samenwerking tussen de gemeentebesturen en Leefmilieu Brussel cruciaal.

¹⁰ <https://leefmilieu.brussels/pro/diensten-en-aanvragen/klachten-meldingen-en-waarschuwingen/wat-te-doen-met-kadavers-van-wilde-dieren>

¹¹ <https://leefmilieu.brussels/media/15653/download?inline> → pagina 12